

ВИВОДИЛИ З СЕЛА

Над заходом червона хмара закаменіла. Довкола неї зоря обкинула свої біляві пасма, і подобала та хмара на закервавлену голову якогось святого. Із-за тої голови промикалися проміні сонця.

На подвір'ї стояла гурма людей. Від заходу було на них світло, як від червоного каменя, — тверде і стале. З хорім¹ іще силалося багато народу. Як від умерлого — такі смутні виходили.

За людьми вийшов молоденький парубок із стриженою головою. Всі на нього дивилися. Здавалося їм, що та голова, що тепер буяла у кервавім світлі, та має впасти з пліч — десь далеко на цісарську дорогу. В чужих краях, десь аж під сонцем, впаде на дорогу та буде валятися. Мама стояла на порозі:

— Ти вже йдеш, синку?

— Йду, мамо.

А ти ж на кого нас покидаєш?

Жінки заплакали, сестри руки заломали, а мама біла головою до одвірка.

Підійшов до сина тато.

— Сідаймо, синку, на фіру², бо колію спізнимо.

— Ще цу ніч переначуй у мене, синку. Я тебе так гірко пістувала, дула-м на ті, як на рану... Я тебе разом з сонцем вірідю і плакати не буду. Переначуй, переначуй, дитинко!

¹ Хоріми — сіни.

² Фіра — віз, підвода.

Взяла сина за рукави та повела до хати.

Мир подався д воротям. Незабавки¹ вийшла мама з сином. Твар² мала бліду як крейда.

— Синку, — питався тато, — а мені хто, небоже, кукурудзкі вісапає?

Хлопи заревіли. Тато впав головою на віз і трясся, як лист.

— Гай, ходім.

Мама не пускала.

— Миколайку, та не йди-бо! Та заки ти обернешися, то пороги в хаті поскривлюються, то вугли погниють. Мене не застанеш уже і, відай, сам не прийдеш.

Ймила³ сина за ноги:

— Воліла бих ті на лаву лагодити!

Пішли.

Хто стояв коло воріт, то йшов рекрута відводити.

Переходили ліс.

Листя встелило дорогу. Позагиналося у мідяні човенця, аби з водою осінньою поплисти у ту дорогу за рекрутом. Ліс переймав голос мамин, ніс його у поле, клав на межі, аби знало, що як весна утвориться, то Миколай на нім вже не буде орати.

За лісом стали в полі. Рекрут взявся прощати з селом:

— Бувайте здорові і свої, і чужі. Як чим докорив-ем, то забудьте, але благословіть у далеку дорогу.

Всі поскидали капелюхи.

¹ Незабавки — незабаром.

² Твар — обличчя.

³ Ймила — зловила, впіймала.

— Повертайси здоровий назад та не забавлейси¹.

Син з татом сіли на фіру. Мама ймилася руками за колесо:

— Синку, озми мене з собов. А ні, то буду полем бічи направці² та й тебе здогоню.

— Люди добрі, озміть-но жінку, бо руки собі поломить.

Люди силоміць відтягли від воза і держали. Фіра рушила.

— Йди здоров, Миколаю! — кричала громада.

Тої ночі сиділа на подвір'ї стара мама та захриплим голосом заводила:

— Відки тебе візирати, де тебе шукати?!

Доньки, як зазулі, до неї говорили. Над ними розстелилося осіннє склепіння небесне. Звізди мерехтіли, як золоті чічки на гладкім залізнім тоці.

СТРАТИВСЯ

Колія³ летіла у світи. У кутику на лавці сидів мужик та плакав. Аби його ніхто не бачив, що плаче, то ховав голову у писану тайстру⁴. Сльози падали, як дощ. Як раптовий, падали, що нараз пуститься, та й незабавки уймається.

¹ Не забавлейси — не барися.

² Бічи направці — бігти навпростець.

³ Колія — потяг.

⁴ Тайстра — гупульська торбина, яку носять через плече.

Твердий такт залізниці гатив у мужицьку душу як молотом.

— Та ще снів ми си недавно. Десь я беру воду з керниці, а він десь на самім споді у такі подерті кожущині, що Господи! Тут-тут утопиться. “Миколайку, синку, — десь я ему кажу, — а ти ж тут що дієш?” А він мені вповідає: “Ой дедю, не годен я у воську вібути.” Кажу я ему: “Терпи, та науки бериси, та чисто коло себе ходи. Та й, аді, вже навчивси...”

Одна велика сльоза покотилася долів лицем та й впала на тайстру.

— Їду до него, та знаю, що вже го не застану. Але ци буде до кого вернутиси? Вігла за мнов полем, кервавими сльозами просила, аби і взети. Ноги і посиніли від снігу, верецила як несповна розуму. Але-м нагнав коні та й прімкнув. Може, де там серед поля вже домерзає... Було стару взети. А нам же тепер чого треба? Най гроші йдуть, най худоба з голоду гине! Таким трупам, як ми, та нащо нам? Торби най пошиє, та підемо просючи межі люди у то місто, що Миколаєва могила у нім буде.

Притулив лице до шибки, та й сльози по вікні спливали.

— Ой стара, тото-м діждалиси на сивий волос вінка! Тото, небого, десь б'єш головов у стіни, тото до Бога ридаш!

Старий схлипав, як мала дитина. Плач і колія відкидали сивою головою, як гарбузом. Сльози пили, як вода з нори. Мужикові причувся голос його старої, як вона біжить боса та просить, аби її взяв з собою. Але він коні батогом та батогом. Лиш зойк чути по полю, але далеко.